

Stumpf Anna

A FORRADALOM GYERMEKEI: BERNIE SANDERS ÉS A MILLENNIUMI GENERÁCIÓ AMERIKÁBAN

Hogyan lehetséges, hogy egy olyan országban, amely többet küzdött a Szocialista Internacionálé ellen, mint a világ bármely más országa, ahol a szocialista jelző a fősodratú politika számára egy évszázadon át vállalhatatlan volt, ahol Európa szociáldemokrata megoldásai szinte az ördögtől valóként tünnek föl a politikai közbeszédben, ott 2016-ban egy hetvenen túli, nyíltan szocialista jelölt kampánygyűlésein tolong a szabad ifjúság? Hogyan lehetett egy olyan figura, aki nászútját a Szovjetunióban töltötte, aki polgármesterként Ronald Reagannel szemben önálló külpolitikát hirdetve aktív kapcsolatokat ápolt a nicaraguai sandinistákkal és a kubai Castro-rezsimmel, aki helyi liberális barátait is azzal sokkolta, hogy irodájában sarló–kalapácsos vörös zászlót akasztott ki, ma a Demokrata Párt egyes számú fenegyereke, a fiatal generáció politikai roksztárja? Mégis milyen álmodik a millenniumi nemzedék Amerikában és merre tart az ifjúság?¹

Válságon felnőve

Ahhoz, hogy megértsük a Sanders-jelenség gyökereit, tekintsünk vissza a 2008-as gazdasági válságig, a harminc év alatti generáció meghatározó életélményéig. A fiataloknak az 1920-as évek óta legmagasabb oktatási költségek mellett kellett megtalálniuk a számításukat, ráadásul a legnehezebb munkaerő–piaci helyzetben.² Egy átlagos végzős diák 23 ezer dollár diákhitellel fogott munkakeresésbe, kétszer–háromszor akkora anyagi teherrel, mint annak idején a szülei.³ Ha pedig talált is magának munkát, az csak igen szerencsés esetben volt képzettségének megfelelő.

Négy évvel a válság után még mindig tízmillió fiatal maradt munka nélkül, vagy keresett magának megfelelő állást.⁴ A II. világháború óta legmagasabb munkanélküliség a fiatalok körében éveken keresztül 17 és 20 százalék közt mozgott, miközben az idősebb generációt csak fele ekkora arányban érintette. Az országszerte, de leginkább a nagyvárosokra jellemző magas lakásbérleti díjak miatt (és itt esetenként a budapesti lakbérek nyolc–tízszeresére gondoljunk) fiatalok tömegei, több mint 21 millióan kényszerültek arra, hogy hazaköltözzenek szüleikhez,⁵ ami generációk óta nem volt ennyire jellemző Amerika felnövő fiataljaira.

¹ Millenniumi generáción általánosan az 1981 és 1997 között született fiatalok értendők.

² A Bureau of Labor Statistics adatai.

³ *Facts About Student Debt*, The Institute for College and Access Success 2014/3.

⁴ Sarah AYERS: *America's 10 Million Unemployed Youth Spell Danger for Future Economic Growth*, Center for American Progress, Washington, 2013.

⁵ Richardd FRY: *A Rising Share of Young Adults Live in Their Parents' Home*, Pew Research Center, Washington, 2013.

A válság éveinek kilátástalansága még egészséges piacbarát felfogással is nehezen feldolgozható generációs élmény egy olyan munkaközpontú társadalomban, mint az amerikai. Rengeteg fiatal joggal érezhette igazságtalannak azt, hogy a végigtanult évek és sok tízezer befektetett dollár után az amerikai álom csak illúzió marad. Így nem csoda, hogy a Reagan- és Clinton-évek neoliberais piaci paradigmájában nevelkedett gyermekeinek finoman szólva nem tetszett a rendszer.

Remény, változás és osztályharc

Barack Obama 2008-as elnökké választása a sokat várt remény üzenetét küldte a kampányában történelmi rekordokat döntő arányban résztvevő fiatalok tömegei számára. Obama karizmája és megválasztásának korszakalkotó jellege soha nem látott módon mobilizált a baloldalon egy olyan, nagyrészt teljesen új választói réteget, amelynek aktív részvétele nélkül nem lett volna fekete elnöke Amerikának 2008-ban.⁶ A feketéket leszámítva egyetlen demográfiai szegmens tekintetében sem volt Obama fölénye annyira jelentős, mint a fiatalok körében.⁷

Ennek ellenére az ő elnöksége alatt a fiatalok tényleges helyzete és kilátásai csak lassan és a vártnál jóval szerényebb mértékben javultak. A fiatalok munkavállalási nehézségei, a nyomasztó diákhitel-terhek problémájának orvoslása végigkísérte Obama kormányzását. Hogy a beígért reményt és változást Obama mennyire nem hozta el, azt a nagyrészt fiatalok által dominált, évekig tartó és Amerika különböző nagyvárosaiban felbukkanó Occupy Wall Street (OWS) mozgalom lángra kapása is mutatja.⁸ A 2011 őszén New Yorkban indult OWS a „99%” nevében követelt magának helyet a nagypolitika alakításában. Ők voltak Obama kiábrándult törzsszavazói, akik szót kértek maguknak. A *Class Warfare Now!*, *Marx was Right*, *Greed Kills*, *Pass the Robin Hood Tax* üzenetű transzparenseket, *Az egyetlen megoldás a világforradalom* és *A szocializmus a megoldás* szólamokat, az eseményeken az „elvtársak” által terjesztett kommunista és szocialista szervezetek pamfletjeit és a mozgalom logójaként adoptált munkásököl szimbólumát látva kevés kételyünk lehet a mozgalom szélsőbaloldali, marxista céljairól.

A jobboldali (Tea Party) társánál jóval agresszívabb (a megmozdulásokon letartóztatott agitátorok száma mára nem hivatalos számítások szerint megközelíti a nyolcezet⁹) és az adminisztráció által indirekt támogatott¹⁰ Occupy Wall Street mozgalom az amerikai politikai rendszer diszfunkcionalitására hivatkozva, a felső tízezer tőkefelhalmozá-

⁶ John K. WILSON: *Barack Obama This Improbable Quest*, Routledge, New York, 2016, 167. [Lásd erről lapunk egyik korábbi írását: BÉKÉS Márton: *Balfogás – Az Obama-koalíció progresszív háttországa*, Kommentár 2009/3., 94–101. – A Szerk.]

⁷ Chuck TODD – Sheldon GAWISER: *How Barack Obama Won*, Knopf/Doubleday Publishing Group, New York, 2012, 31–32.

⁸ Gloria GOODALE: *Who is Occupy Wall Street? After six weeks, a profile finally emerges*, Christian Science Monitor 2011. november 1.

⁹ *Occupy Arrests Near 8,000 As Wall Street Eludes Prosecution*, The Huffington Post 2013. május 23.

¹⁰ *News Conference by the President*, The White House, 2011. október 6.

sának és a harmincas évek óta legnagyobb gazdasági egyenlőtlenségi rátájának „igazságtalanságára” alapozva¹¹ egy, az amerikai közbeszédben szokatlanul erős osztályháborút hirdetett, ami mára már szinte teljesen beépült az ottani politikai diskurzusba. A legtehetősebbek elleni harc a kilátástalan fiatalok körében különösen nagy népszerűsége lett. Mitt Romney – aki a gyűlöletkampány középpontjában álló tőkésosztály szimbólumává vált a 2012-es választások idején – republikánus elnökjelöltsége újabb lendületet adott a gazdagellenes retorikának.

A mozgalom felülről jövő legitimitációját nem kis mértékben magának az elnöknek köszönheti. Obama megszólalásaiban a gazdasági és pénzügyi siker nem aspirációs jelleggel, hanem a „mi” vs. „ők” osztályharc ellenpólusaként jelenik meg. Az elnök saját szavaival: a gazdagok a „társadalom lottónyertesei”, akik „túl sokat keresnek”, de nem járulnak hozzá „igazságos mértékben” a közterhekhez, és a szegényebb rétegek nyomoráért felelősek. Mindennek fontos kontextusa, hogy az amerikai adórendszer az OECD szerint a fejlett világ egyik legprogresszívebbje, amely több adót gyűjt be a társadalom leggazdagabb 10 százalékától, mint bármely más OECD-ország.¹² Az USA legmagasabb személyi jövedelemadókulcsa közel 40%, az amerikai társasági adó (39%) pedig a világon a harmadik legmagasabb. És bár a vagyoni és jövedelmi koncentráció szintje a '20-as évek óta valóban a legerősebb Amerikában,¹³ ennek oka a piacpárti közgazdászok és a Nobel-díjas Joseph Stiglitz szerint viszont éppen a túlszabályozott gazdasági környezet, a bonyolult adórendszer és a kormányzati újraelosztó rendszerek hatékonytalansága.¹⁴

Obama elnök olyan monumentális kijelentéseinek, mint hogy az egyenlőtlenség „korunk legmeghatározóbb kihívása”, a hasonlóan népszerű Ferenc pápa egyenlőtlenség-ellenes kampánya fontos erkölcsi hátszelet adott. Nem véletlen, hogy a pápa amerikai látogatását soha nem látott kormányzati és médiafigyelem övezte, annak ellenére, hogy Amerika gyökereinél fogva és lakosságának többségét tekintve is protestáns ország. A Fehér Ház részéről az osztályharcos retorika a napi politikai kommunikáció részeként szinte észrevétlenül beépült a mindennapokba. Mindez egy olyan országban történt, ahol a társadalmi felemelkedés esélye még mindig összehasonlíthatatlanul jobb, mint a világon bárhol, és a gazdasági sikert kezdetektől fogva elsősorban nem a korrupció gyanúja, hanem társadalmi elismertség övezte. Az amerikai politikai krédó szerves része, hogy a társadalom a sikert tiszteletre méltó eredményként értékeli, és ahol személyes gazdasági helyzetéért az embert saját magát, nem pedig másokat tart felelősnek.¹⁵

¹¹ A gazdasági folyamatokról és ezek nemzedéki dimenziójáról lásd még újabban DOBOZI István: *Demokratikus szocializmus Amerikában?*, Élet és Irodalom 2016/7.

¹² *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD, 2008, 106.

¹³ Chad STONE – Danilo TRISI – Arloc SHERMAN – Brandon DEBOOT: *A Guide to Statistics on Historical Trends in Income Inequality*, Center on Budget and Policy Priorities 2015. október 26.

¹⁴ Lásd erről bővebben Joseph STIGLITZ: *Rewriting the Rules for the American Economy*, Roosevelt Institute, New York, 2014/5.; UÓ.: *The Price of Inequality*, Penguin Books, New York, 2012.

¹⁵ „Ez az Amerikában uralkodó általános mozgás, a sors forgandósága, a magán- és közvagyon váratlan elmozdulásai mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a lelket egyfajta folyamatos lázas izgalomban tartsák, ami bámulatra méltóan készíti cselekvésre, és ezáltal folyamatosan saját maga és az emberiség egy közös szintje felett tartja.” Alexis de TOCQUEVILLE: *Democracy in America*, Liberty Fund, Indianapolis, 2010, 643.

A legliberálisabbnak tekintett amerikai elnöki kurzus tehát kiválóan megágyazott a Sanders-féle szélsőbaloldali politikai retorikának. Mindez nem egy nap alatt, de nem is segítség nélkül történt.

Akadémiai hátszéllel

E folyóirat olvasói számára ismert, hogy bár az osztályharcra épülő politikai paradigma szöges ellentétben áll az osztály nélküli társadalom amerikai politikai alapeszményével, mégis régóta erős akadémiai hátszéllel rendelkezik. William F. Buckley már a hidegháború legelején dokumentálta Amerika egyik legnagyobb presztízsű Ivy League-egyetemének balratolódását, a progresszív, kollektivistá, szekuláris politikai program agresszív előretörését.¹⁶ Allan Bloom évtizedekkel később pedig már úgy fogalmazott, hogy „a diákok a saját politikai hagyományainkat érintően tudatlanul és cinikusan érkeznek az egyetemekre”.¹⁷

Az amerikai oktatás fokozatos központosításának is köszönhetően ez a jelenség mára olyan szintet ért el, hogy aki Buckley, Bloom vagy Russell Kirk értékrendjét szeretné saját gyermekeinek közvetíteni, az vagy egyáltalán nem adja be állami iskolába a gyermekét és az otthoni oktatás (*homeschooling*) „reakciós” megoldását választja, vagy legalább annyi időt tölt el gyermekei újra-oktatásával, mint az oktatók a gyermekekkel.

Hogy a jelenlegi felsőoktatási rendszerben milyen intellektuális képzést kap az amerikai diákok többsége, jól példázza egy nemrég készített felmérés:¹⁸ míg a *Kommunista kiáltvány* a legnépszerűbb három kötelező olvasmány egyike, addig Adam Smith *A nemzetek gazdasága* című műve csak a 37., a korlátozott alkotmányos közhatalom amerikai politikai krédójának bibliája, *A föderalista* pedig a szánalomra méltó 294. helyen szerepel. A probléma természetesen nem Marx eszméinek megismertetése, hanem az, hogy elmarad a történelmi kontextus és persze a társadalmi áldozatok bemutatása. Marx tanításának megismertetése úgy lenne helyes, ha a szocialista utópiához annak gyakorlati eredménye, a több mint százmillió emberáldozat és a több százmillió megnyomorított emberélet története is társulna.

Az amerikai felsőoktatásból kikerülő diákok döntő többsége ma egyetlen kurzust sem hallgat a nyugati civilizáció történelméről, vívmányairól, hőseiről. Az Amerikai Akadémikusok Szövetsége szerint a nyugati civilizáció egyszerűen „eltűnt” az egyetemi oktatásból.¹⁹ Ahogy az őskonzervatívnak igazán nem mondható Arthur Schlesinger Jr. a

¹⁶ William F. BUCKLEY: *God and Man at Yale. Superstitions of Academic Freedom*, Regnery, Chicago, 2012.

¹⁷ Allan BLOOM: *The Closing of the American Mind*, Simon and Schuster, New York, 2008, 56.

¹⁸ Open Syllabus Project: *Open Syllabus Explorer*, <http://explorer.opensyllabusproject.org>.

¹⁹ „A 20. század nagy részében az átfogó nyugati történelem kurzus volt az, amellyel az egyetemek és főiskolák az amerikai diákok számára a saját civilizációjuk felemelkedésének egy koherens narratíváját megtanították. Most, hogy ezt az eszközt elhanyagolták, semmi hasonló nincs, ami elfoglalhatná a helyét.” Ashley THORNE – Glenn RICKETTS – Peter WOOD – Steve BALCH: *The Vanishing West: 1964–2010*, National Association of American Scholars, 2010.

'90-es évek elején megírta,²⁰ az amerikai oktatási rendszer a történelmet inkább használja destruktív társadalombomlasztó eszmék fegyvereként, mint az amerikai történelmet, alapeszményeket és értékeket közvetítő testamentumként.

Ennek is köszönhetően a hidegháború a millenniumi generáció nagy része számára egy letűnt kor katonai szembenállása, amit a vietnámi háború csúfos amerikai kudarcra tett keserűvé. Az elmúlt évszázad legnagyobb ideológiai tanulságának levonása elmarad, aminek egyenes következménye, hogy a fiatalok a szocializmust mint gazdasági-társadalmi berendezkedést – bár teljes mértékben meg nem értett, de – igazságosabb alternatívának tartják a jelenlegi rendszerrel szemben. Nem csoda, hogy a harminc év alattiak 36%-a a szocializmust pozitívan értékeli, és 69%-uk hajlandó lenne szocialista elnökjelöltre szavazni.²¹

Az amerikai középiskolákban, főiskolákon és egyetemeken folyamatosan erősödő posztmodern, piac- és nyugatellenes oktatási narratíva mára kevés kivételtől eltekintve teljes területfoglalást végzett.²² A folyamat legfőbb áldozata maga az amerikai álom: a fiatalok csaknem fele (48%) ma úgy gondolja, hogy az amerikai álom halott.²³

Nem nehéz belátni, hogy az az eszmerendszer, amely saját, nyugati kulturális gyökereivel szemben lenézően cinikus, a piaci versenyt zéró összegű harcként, a világban elfoglalt szerepét pedig kolonizációs erőszakhullámként képes csak felfogni, kiábrándult, útvesztett, identitásában összezavarodott és ambíció nélküli fiatalokat képes csak felnevelni, akik egy nyomasztó gazdasági helyzetben természetsszerűen fogékonyabbak a szocialista narratívára.²⁴ Főleg, ha a kapitalizmusról annyit tudnak, hogy igazságtalan, a szocializmusról meg azt, hogy igazságos, miközben képtelenek mélyebb összefüggéseket megfogalmazni bármelyik rendszer előnyeiről vagy hátrányairól. Az akadémiai közeg ugyanakkor messze nem az egyetlen, ami ezt a jelenséget erősíti.

Fiatal jakobinusok a kapuknál

Thomas Piketty 2013-ban publikált *A tőke a 21. században* című munkája hónapokon keresztül a bestsellerlisták élén lovagolt Amerikában. A baloldali sztárközgazdász neves amerikai egyetemeken teltházas előadásokon fejthette ki kapitalizmus-kritikáját. Piketty, aki szerint a jelenkor közgazdászai jól tennék, ha Marxtól vennének inspirációt, szinte pillanatokon belül a kampuszok antikapitalista hőse lett. A válság okozta depressziós és az irigykedésre igencsak nyitott közhangulatban a New York Times, a Washington Post és a főbb tévécsatornák véleményformálói a kapitalizmus áldozataival melletti ki-

²⁰ Arthur M. SCHLESINGER Jr.: *The Disuniting of America*, Norton, New York, 1993.

²¹ Justin MCCARTHY: *In U.S., Socialist Presidential Candidates Least Appealing*, Gallup, 2015. június 22.

²² Lásd erről még Dario FERNANDEZ-MORERA: *American Academia and the Survival of Marxist Ideas*, Praeger, Santa Barbara, 1996.

²³ *Survey of Young Americans' Attitudes toward Politics and Public Service 28th Edition: October 30 – November 9, 2015*, Harvard University Institute of Politics, 2015.

²⁴ Lásd erről bővebben Irvin KRISTOL: *High, Low, and Modern. Some Thoughts on Popular Government* = Uő.: *The Neo-conservative Persuasion*, Basic Books, New York, 2011.

állással válhattak népszerűvé, ezért – ahogy az Economist fogalmazott – Piketty jókor volt jó helyen.²⁵

Az áldozatközpontú, rendszerellenes baloldali lázadásból az elmúlt években olyan új, fiatalokat célzó magazinok születtek, amelyek az ismert baloldali narratívákat közvetítő mainstream médiaorgánumoknál messze radikálisabb üzeneteket fogalmaznak meg. A 2010-ben elindított és egyre népszerűbb Jacobin vagy az N+1 vállaltan szélsőbaloldali magazinok olvasói köre mára a Commentary Magazine vagy a The American Conservative olvasói táborával vetekszik. Ahogy a fiatal jakobinusok egyik zászlóvivője, a New York Universityn tanító Sarah Leonard fogalmazott: „a szocializmus generációnk legjobb esélye”.²⁶

A frissesség és autentikusság benyomását keltve az újmarxista ideológia egyre megbízhatóbb és népszerűbb felületei ezek, mert „a baloldalt túl régóta beszél eufémizmusokban, saját maga brandingjével van elfoglalva, amivel folyamatosan ideológiai kompromisszumokat köt” – nyilatkozta a mozgalom másik kiemelkedő alakja, Bhaskar Sunkara, a Jacobin főszerkesztője. „Mi határozottan megmondjuk, hogy egy marxista kritika által vezérelt szocialista kiadvány vagyunk, radikális politikai célokkal, és láthatóan elég meggyőzőek vagyunk ahhoz, hogy a figyelem középpontjába kerüljünk” – magyarázta a trinidadai bevándorlók gyerekeként New Yorkban született és az ország egyik legjobb egyetemét végzett, mindössze huszonhét éves Sunkara.²⁷

A közösségi médiafelületeken is virágzó új szélsőbaloldali szubkultúra egyszerre szolgál a rendszerenkívüliség izgalmával, az alulról táplálkozó, szélesebb tömegeket megmozgató mozgalmak – OWS, Black Lives Matter – identitásformáló erejével és a politikai realitásoktól igencsak távol álló ideológiai homogenitás varázsával. Mivel ez a kör konfrontálódni csak totális rendszerkritikaként, leginkább az interneten és proteszt-megmozdulásokon képes, ezért belső logikájának hamisságával sem kell számolnia. A történelmet nem kell megértenie, a politikai realitásokkal pedig nem kell szembeülnie.

Ez a közeg szinte kiáltott egy olyan ideológiailag tiszta, személyiségében is külön, kívülálló vezérfiguráért, mint Bernie Sanders.

Előre a múltba

Bernie Sanders politikai karrierje valódi lázadástörténet, méghozzá egy harminc éve folyamatosan a rendszer ellen, de azon belül politizáló figura lázadástörténete.²⁸ Népszerűségének és hitelességének igazi oka a korszakokon, kormányokon és politikai pártvonalakon átívelő relatív ideológiai tisztaság, amit kongresszusi kollégái mindkét politi-

²⁵ *Capitalism and its Critics. A Modern Marx*, The Economist 2014. május 3.

²⁶ Sarah LEONARD: *My Generation's Best Chance is Socialism*, The Nation 2016. február 8. Vö. Uő.: *The Future We Want. Radical Ideas for the New Century*, Metropolitan Books, New York, 2016.

²⁷ Jake BLUMGART: *The Next Left. An Interview with Bhaskar Sunkara*, Boston Review 2012. december 28.

²⁸ Tanulságos önéletrajza Bernie SANDERS: *Outsider in the House*, Verso, New York, 1998.

kai oldalon elismernek. A világeletemben független politikus (szenátornak is demokrata támogatással, de függetlenként választották meg) harcának reménytelensége és utópikus jellege egyszerre teszi hitelessé és a fiatalok számára szerethetővé.

Sanders legnagyobb személyes hőse az a Eugene Debs, aki kémkedés miatt ült börtönben, akit a korabeli bolsevikok Amerika legnagyobb marxistájának tartottak, és aki az Amerikai Szocialista Párt jelöltjeként többször is indult az elnökségért.²⁹ Debs manapság a műveltebb fiatal jakobinusok egyik legünnepeltebb politikai alakja, mivel Sandershez hasonlóan nem a progresszív átalakításokban, hanem a radikális változásokban hitt. „Ma egy olyan politikai forradalmat indítunk el, ami gazdaságilag, politikailag, társadalmilag és környezetileg is megváltoztatja az országunkat” – ígérte Sanders kampánynyitó beszédében, és ismétli azóta is teltházas közönség előtt újra és újra országszerte, a Bernie-rajongó fiatalok pedig ezresével özönlének a gyűlésekre.

A Valentin-nap előtt indult BernieSingles.com honlap, amely a fiatal Sanders-követőknek ajánl internetes – és természetesen ingyenes – társkeresési lehetőséget, szinte pillanatokon belül gyűjtött hétezer aktív tagot. Forradalmi lázban égni egy politikailag elidegenedett, kiábrándult generáció számára kifejezetten izgalmas dolog. Legalább annyira izgalmas, mint az első fekete elnök megválasztásához hozzájárulni. Sanders komolyan gondolja forradalmát: keveset humorizál és könnyű álmot ígér.

A baloldali forradalmár politikai programja ugyanis sokkal tovább megy, mint a szocialista jelzõt minden lehetséges fórumon visszautasító Obama elnök által hirdetett „remény és változás” programja. Obama megfizethető egészségügyet ígért, Sanders szerint ez alanyi jogon jár; Obama a diákhitel állami támogatását ígérte, Sanders ingyenes felsőoktatást; Obama igazságos szabadkereskedelmi egyezményeket ígért, Sanders határozottan protekcionista; és míg Obama vallási pluralizmust hirdetett a politikában és a közbeszédben, Sanders szekularizmust. Ugyanakkor a fiatalokat – és jellemzően a fehér, diplomás, közép- és felső-középosztálybeli fiatalokat – képtelen lenne biztosan a táborában tudni a nyugdíjas korú, hajlott hátú szenátor, ha politikai programjának legfontosabb elemei nem adnának a fiatalok elsősorú problémáira radikális és pontos választ: ingyenes egyetemi oktatás, a minimálbér megduplázása, 5,5 milliárd dollár fiatalok munkahelyteremtésére, államilag garantált lakhatás. Hogy mindennek milyen súlyos adóvonzata lenne, az azok számára, akik jelenleg vagy csekély, vagy semmilyen jövedelemmel nem rendelkeznek, irreleváns. A fiatalok azon tömegeinek, akik a Wall Street milliárdosait, a hazug politikusokat és a korrupst lobbitástakat okolják saját helyzetük igazságtalanságaiért, Sanders politikai ajánlata szinte visszautasíthatatlan.

A baloldali forradalom skandináv példákba ágyazása – Sanders rendszeresen a 4,5 milliós Dániát és a 9,5 milliós Svédországot nevezi meg a több mint 300 milliós Egyesült Államok számára követendő példaként – kifejezetten hatékony legitimációs stratégia. Főleg egy olyan közegben, ahol a hallgatóság többsége nem járt Európában, nem tanult európai történelmet, nem ismeri a kontinens politikai törésvonalait és egyálta-

²⁹ *Uo.*, 22.

lán, képtelen gazdasági kontextusba helyezni az észak-európai jóléti államok közpolitikai programjait.

Külpolitikai téren Sanders az amerikai közélet leghitelesebb aktívan politizáló, háborúellenes figurája, aki már burlingtoni polgármesterként is önálló, pacifista külpolitikát hirdetett az amerikai intervencionizmussal szemben, és az amerikai hírszerzés megszüntetését követelte. Az Öböl-háborút és az iraki háborúkat felesleges és káros neokonzervatív kalandnak tartja, az ISIS felemelkedéséért pedig szerinte egyenesen George W. Bush volt elnök a felelős. Egy olyan időszakban, ahol általános a kiábrándultság Amerika globális szerepvállalását illetően és külpolitikai sikerek még a legnagyobb jóindulattal is csak nyomokban fedezhetők fel, az újrashasznosított '68-as béke-szlogenek külpolitikai programja könnyen talál követőkre. Főleg abban a generációban, amely nem élte át a hidegháború amerikai szempontból legfontosabb külpolitikai sikerét, a Szovjetunió összeomlását, és ahol a fiatalok jó része az amerikai katonaságot csak Netflix-sorozatok képkockái révén ismeri.

A Sanders-kampány különös sikere nem utolsósorban abban rejlik, hogy bebizonyította: tényleg nincs szükség „milliomosok és milliárdosok” támogatására ahhoz, hogy egy jól működő, több mint százmillió dolláros kampánygépezet (ahogy ő hívja: *grass-roots*-mozgalom) létrehozható legyen. Sanders azzal már önmagában történelmi rekordot döntött, hogy a kampányához egymillióan járultak hozzá, és döntő többségük (80 százalékuk) kétszáz dollár vagy annál kisebb adománnyal. Mivel Sanders az úgynevezett Super PAC-ek támogatását kezdetektől elutasítja, joggal és módszereiben is hitelesen kampányol a „kizsákmányolt” 99% nevében.

Mi lesz veled, ifjúság?

A '90-es évek óta a felmérések következetesen azt mutatják, hogy az etnikailag egyre vegyesebb összetételű amerikai fiatalok pártpreferenciája stabilan a Demokrata Párt irányába mutat: a harminc éven aluliak többsége (53%) demokrata szavazó, ráadásul egyre elkötelezettebb.³⁰ A fiatal és politikailag aktív, elsősorban fehér középosztálybeli demokrata bázis számára Sanders tulajdonképpen egy régi, '68-as álmod mer újraálmadni. Ezzel szemben a politikai pragmatizmust mesteri szinten művelő Hillary Clinton minden elszántsága ellenére képtelen vonzó és hiteles alternatívaként megjelenni. Sanders kampánygyűlésein rendre hurrognak és kórusban hazugnak nevezik Hillary Clintont nevének említésekor.

Obama 2008-as előválasztási sikere a fiatalok körében (44 ponttal előzte meg Clintont a 30 éven aluliak között) éppen abban rejlett, hogy történelmi jelölése egyben a clintonizmus által uralt Demokrata Párt politikai felfrissítését is jelentette.³¹ A '90-es évek harmadikutas, a republikánusokkal kiegyezésre hajló, a Clinton-kampány menedzsere által kiötlött kompromisszumos politikájánál (*triangulation*) Obama ideológiailag

³⁰ Jeffrey JONES: *Young Americans' Affinity for Democratic Party Has Grown*, Gallup, 2014. március 28.

³¹ Sean TRENDE: *The Lost Majority*, Macmillan, New York, 2012, 142–163.

bátrabb, vakmerőbb, történelmibb és baloldalibb vállalkozást hirdetett, amire a fiatalok különösen nagy fogékonyságot mutattak.

Nyolc évvel később egy, a várakozásokat rendre alulmúló politikai elittel elégedetlen társadalmi környezetben a clintonizmus brandje a millenniumi generáció számára pont azt jelképezi, amit a leghatározottabban elutasít. Hillary Clinton ezért küzd reménytelenül a harminc év alatti választók kegyeiért és ezért veszíti el óriási arányban (80-85%) a fiatal szavazókat Sandersszel szemben. Hillary kampánya Hillaryról szól – Sanders kampánya a forradalomról. Forradalom márpedig nincs fiatalok nélkül. Ha Sanders kiesik az előválasztási küzdelemből, fiatal táborának várhatóan csak elhanyagolható része fog átpártolni Clintonhoz, nagyrésztük szélsőbaloldali eszméikben megerősített, de a rendszer ellen hangolt érzéssel fog távozni. Újfent politikai csellengők lesznek.

Bár a fiatal szavazók többsége az elmúlt évtizedekben a demokratáknál vert tábort, ez messze nem azt jelenti, hogy ez mindig is így volt és mindig is így kell maradnia. Emlékeztetes, hogy Reagan 1980-as és 1984-es kampányának sikerét pont annak a sok százezer fiatalnak köszönheti, akik fáradhatatlanul dolgoztak győzelméért és ma is visszakívánják politikai hősüket. Ehhez viszont elengedhetetlen volt az az intellektuális háterszág, amit a Russel Kirk, Nathan Glazer, William F. Buckley és mások által vezetett, az amerikai kultúráról és politikáról komolyan gondolkodó mozgalom jelentett. A Reagan-forradalom nem lett volna történelmi jelentőségű az olyan háttérszervezetek nélkül, mint a Young Americans for Freedom, a Federalist Society, az American Conservative Union vagy a Conservative Political Action Conference. Buckley helyét azóta sem volt képes senki elfoglalni, az ifjúkonzervatív szervezetek pedig túl gyakran belső (fúzionizmus vs. ideológiai tisztaság, libertáriusok vs. konzervatívok, „nagy sátor” vs. „kis sátor”, etnikai nyitás stb.) harcaikkal vannak elfoglalva, mint azzal, hogy választásig vigyenek egy intellektuálisan és politikailag is meggyőző jelöltet.

A kérdés tehát bonyolultabb annál, mint hogy akad-e bárki ma a jobboldalon, aki felkarolja az utópia álmával félrevezetett fiatalok többségét. A kérdés az, hogyan veszett ki a magát és eszméit komolyan vevő konzervatív értelmiségből a mélység és a mozgalmi lendület, amihez a fiatal generáció saját reményteljes jövőképeinek részeként csatlakozni tudna. A Ron és Rand Paul republikánus jelöltek vezette libertárius megmozdulások bár érzékelhetően megfogták a kampuszok jobboldali kisebbségeit, de tiszavirág életűeknek bizonyultak amellet, hogy külpolitikailag sekélyes programjuk kifejezetten káros irányba húzta az őket követő fiatalokat. Marco Rubio bármennyire is alapozott a reagani narratívára és szimbolizmusra (lásd például Reagan híres *It's Morning Again in America* kampánypotjának újrafelhasználását), a republikánus elit újdonsült favoritjaként nemigen tudott mozgalmi energiákat felszabadítani. Donald Trumpért bár hullámozó arányban, de lelkesedik az ifjúság egy bizonyos rétege, a konzervatív intellektuális koherenciával nemigen vádolható ingatlanmágnás legfeljebb egy rövidéletű proteszt-jelenség részeként értékelhető, de egy esetleges ifjúkonzervatív mozgalom vezető alakjaként aligha.³²

³² A republikánus mezőny legkonzervatívabb jelöltje, Ted Cruz texasi szenátor a kampánynyitó beszédét nem véletlenül tartotta a tradicionalista, keresztény oktatási fellegrárként ismert virginiai Liberty Uni-

A Republikánus Párt évek óta küzd azzal, hogy megértse, mi mozgatja a millenniumi generációt. De amíg stratégiái és az ezzel a generációval foglalkozó kongresszusi munkacsoport is csak úgy képes beszélni erről a korcsoportról, mint egy távoli galaxis különös képződményeiről, ahelyett, hogy saját kormányzási elveinek relevanciáját – a közösségi médiafelületek hatékony használatával – összefüggéseiben el tudná magyarázni nekik, kevés esély van a politikai terület-visszafoglalásra. A zord demográfiai realitás viszont az, hogy a millenniumi, jelenleg harminc éven aluli és etnikailag egyre sokszínűbb generáció tíz éven belül dominálni fogja az amerikai szavazásra jogosultak körét. 2020-ra a fiataljai többen lesznek, mint a *baby boom*-generáció tagjai, és ezzel az ország legjelentősebb generációja lesz.

Az ifjúság egy jelentős részének baloldalról és a neomarxista eszméktől való visszatérése Amerika számára egyszerre kulturális és politikai kihívás, mert – amint Gertrude Himmelfarb a '90-es évek végén fogalmazott – „ellenforradalmakat nehezebb kezdeni és fenntartani, mint forradalmakat. Ráadásul sohasem sikerül a forradalmakat teljes mértékben visszafordítanunk.”³³ Ennek önmagában elég motivációs erőnek kellene lennie ahhoz, hogy fontos legyen a millenniumi generáció Marxtól való megmentése. Feltéve, hogy Amerika egyáltalán megmentésre méltónak tartja önmagát.

versity kampuszán; ám Cruz „bátor konzervativizmusának” egyelőre korlátozott a mozgósító ereje a fiatalok körében.

³³ Gertrude HIMMELFARB: *One Nation, Two Cultures. A Searching Examination of American Society in the Aftermath of Our Cultural Revolution*, Knopf Doubleday Publishing, New York, 2010.